

Voedselproductie en natuur gaan samen op natuurinclusieve streekboerderij Uden

Op de natuurinclusieve streekboerderij Slabroek in Uden worden, voor het eerst in Nederland, de principes van agroforestry bedrijfsmatig toegepast. BoerinNatuur ontwikkelt er een gevarieerd voedsellandschap van -nu nog- 22 hectare groot. Het bedrijf produceert noten, bessen, fruit, graan, groente, zuivel, eieren en vlees en zorgt gelijktijdig voor het beheer van de natuur en het landschap.

BoerinNatuur staat model voor de natuurinclusieve streekboerderij, zoals het gelijknamige fonds die op meer plekken in Nederland van de grond wil trekken. Coen van Beuningen stond aan de wieg van het idee van de natuurinclusieve streekboerderij. "In de streekboerderij brengen wij de in Nederland 25 gangbare landschapstypes terug naar het overzichtelijke aantal van 4: bosweiden, voedselbos, heggenlandschap en boomgalerij." Op de boerderij in Uden is het heggenlandschap het meest prominent aanwezig. Het heggenlandschap levert noten en fruiten, terwijl op de stroken (25 m) tussen de heggen de koeien grazen en veevoer geteeld wordt. In de boomgalerijen wordt graan verbouwd tussen rijen notenbomen, in wisselteelt met hooiland. De voedselbossen bestaan uit rijen struiken met bessen en ander fruit met daartussen smallere stroken (6 m) waar de kippen bovendien de schadelijke insecten wegpikken en zorgen voor extra bemesting in de voedselbossen. De bosweiden vormen de overgang naar het natuurgebied. Hier grazen het jongvee en het vleesvee, dat niet hoeft te worden gemolken.

Op dit moment lopen op de boerderij in Uden 5 koeien. Dat worden er op termijn waarschijnlijk 20. Afhankelijk van wat écht nodig is. "Dieren zijn een essentieel onderdeel van het ecosysteem op de streekboerderij", zegt landschapsarchitect Pieter Veen, bestuurslid van het Fonds met een belangrijke taak als het om nieuwe streekboerderijen gaat. "De koeien en kippen verlagen de ziektedruk, verhogen de veerkracht en helpen om nutriëntenkringlopen te sluiten. De melk wordt verwerkt tot zuivelproducten, de mest tot compost en zo gebruikt om de groei en bloei van de gewassen te ondersteunen. Voor dat laatste wordt een innovatief houtsnipperbed geconstrueerd, waarbij urine en vaste mest direct gescheiden worden.

Zo wordt zonder kunstmest, bestrijdingsmiddelen, krachtvoerkorrels en andere hulpmiddelen een duurzame en zeer diverse voedselproductie gerealiseerd, waarbij de lopende kosten gehalveerd worden. Op deze boerderij in Slabroek wordt het bewijs geleverd dat natuur en voedselproductie elkaar kunnen versterken."

Enorme veerkracht

Wilco de Zeeuw is, samen met zijn partner Debina van Vuuren, verantwoordelijk voor de dagelijks bedrijfsvoering. Een lot uit de loterij, vindt Coen van Beuningen. "Boeren als Wilco zijn helaas schaars. Wilco laat elke dag weer zien dat natuurinclusieve streekboerderijen een prima alternatief zijn voor boeren die iets anders willen. Mits je maar bereid bent er energie in te steken én je de kennis hebt om het idee van de streekboerderij verder te brengen." Overigens werkt de streekboerderij in Uden ook samen met Sjef van Dongen van

FruitzforLife. Hij geniet bekendheid vanwege het eetbare landschap dat hij in het dorp Zeeland heeft aangelegd.

De Zeeuw is enthousiast over de eerste resultaten van de streekboerderij. “Wat me het meest heeft verbaasd is de enorme veerkracht van de natuur. Toen we hier begonnen was de grond was uitgemergeld, na vele jaren van maïs verbouwen en gebruik van kunstmest. Er was nagenoeg geen bodemleven meer. Je staat er versteld van hoe snel vervolgens kruiden, bomen en gewassen weer tot ontwikkeling komen. Dat ondanks de droogte van de afgelopen jaren de hazelaars blijven groeien. Dat de das terug is in het gebied, wat er op wijst dat er dus ook weer regenwormen zijn. En dat we hier op het bedrijf de grauwe klauwier hebben gespot. Een zeldzame vogel, die het moet hebben van ruigte – en dat is niet het eerste waar je aan denkt bij een landbouwbedrijf. Het laat zien dat we op de goede weg zijn. Wij willen graag excelleren op landbouw én natuur. De eerste signalen zijn dat ons dat gaat lukken.”

Niet al zijn collega-boeren waren direct overtuigd toen Wilco de Zeeuw zijn natuurinclusieve streekboerderij introduceerde. “En nog niet”, zegt hij, lachend. “Ik begrijp dat ook wel. Slabroek was een echte landbouwenclave en dan komt daar een boer die bijvoorbeeld het onkruid niet wegsput. Omdat wij onkruid stimulerend vinden voor het bodemleven. Daar wordt vreemd tegenaan gekeken.”

Waar op Slabroek de wenkbrauwen nog al eens werden gefronst, wordt het idee van de natuurinclusieve streekboerderij elders breed omarmd. “Wij krijgen regelmatig geïnteresseerde agrariërs en stagiaires van kennisinstellingen op bezoek, die graag met eigen ogen willen zien wat we hier aan het doen zijn”, zegt Wilco de Zeeuw.

Hulp van fonds

Belangrijk voor het succes van zijn bedrijf is de ondersteuning die De Zeeuw krijgt van het Fonds Natuurinclusieve Streekboerderijen. Het fonds is opgericht door landbouweconoom Coen van Beuningen. Hij gelooft in het idee van de streekboerderij en de aanpak die in Uden wordt voorgestaan. Van Beuningen heeft ook anderen enthousiast gekregen om te investeren in het concept van de natuurinclusieve streekboerderij.

De Zeeuw: “Ik ben blij met de hulp van het fonds. Zeker nu. Als er in de opstartfase geen fonds is waar je een beroep op kunt doen, dan gaan ondernemers toch afhaken. Omdat de risico's te groot worden. Zeker nu de banken er vooralsnog niet in willen investeren. Of ik er op termijn als ondernemer mijn brood mee kan gaan verdienen? Ja, daar ben ik van overtuigd. De oogst moet je niet uitsluitend als grondstof gaan aanbieden. In die markt is het aanbod groter dan de vraag, zeker in de oogstperiode. Je moet nadenken over hoe je kunt komen tot onderscheidende en daarmee goed verkoopbare (verwerkte) eindproducten en plantvariëteiten kiezen met oogstspreading. Met onze huidige 60 variëteiten hebben we van juni tot december verse vruchten en noten in de aanbieding maar desalniettemin rekenen we erop dat we 80% van de versproductie gaan verwerken”.

Een voorbeeld van zo'n verwerkt eindproduct is 'voedselbosmuesli'. De Zeeuw wil dit product in het voorjaar van 2020 samen met de biologische graanpletterij De Halm op de markt gaan brengen. “Volledig samengesteld met producten die van één natuurinclusieve boerderij in Nederland komen. Dat zie je nergens anders in Nederland.”

Stad en landbouw

Coen van Beuningen benadrukt de zoektocht naar het sluiten van kringlopen. Daarin past dat producten in de directe omgeving worden afgezet. “Essentieel is dat de streekboerderij

geen anoniem productiebedrijf wordt, maar dat steeds contact is met de afnemers Om 300 families te vinden die dit initiatief waarderen, moet er wel een bevolkingsconcentratie zijn van minimaal 3000 families, want lang niet iedereen is voor dit idee te porren. Vandaar ook onze keuze om streekboerderijen te starten in gebieden waar natuur, landbouw én stad samenkomen. De stad vormt in dat geval een belangrijk afzetgebied.

We hebben een volledig doorgerkende businesscase gemaakt. Op basis daarvan zijn wij ervan overtuigd dat zonder jaarlijkse beheersubsidies of inkomenstoelagen een rendabele exploitatie haalbaar is. Voorwaarde is wel dat de grondkosten beperkt blijven. Dat is mogelijk door de inzet van een afwaarderingssubsidie van de provincie, voor de gronden die gelegen zijn binnen het Natuurnetwerk Brabant.”

Nog zes boerderijen

Dat er na Slabroek meer streekboerderijen komen staat voor Coen van Beuningen vast. Hij is voortdurend op zoek naar ambitieuze ondernemers, vrijkomende boerderijen én investeerders om meer streekboerderijen in Nederland te starten. “We willen in de komende jaren nog minstens zes vergelijkbare streekboerderijen opzetten.” Pieter Veen vult aan: “In Uden wordt met behulp van (excel) werkbladen systemen ontwikkeld, die prima ook andere (zand-)gronden kunnen worden gebruikt. De invulling van het werkblad is uiteraard afhankelijk van de specifieke kwaliteiten van grond en ondernemer. Overigens zijn we ook in Uden nog niet klaar. We hebben de ambitie om hier uiteindelijk een landgoed van te maken, waarbij we ook de wijstgronden (een bijzondere vorm van kwel, die alleen voorkomt daar waar de Peelrandbreuk loopt – red.) in de omgeving willen betrekken.”

Wilco de Zeeuw is ervan overtuigd dat in de komende jaren meer boeren gaan overwegen om om te schakelen naar natuurinclusieve streekproductie. “Zeker nu de chemische bestrijdingsmiddelen steeds meer in de ban gaan, gaat het landschap in Nederland er heel anders uitzien. Het zal ertoe leiden dat voor steeds meer agrarische ondernemers middels agroforestry aan een aantrekkelijk landschap gaan werken.”

Kader

Fonds Natuurinclusieve Streekboerderijen

Het Fonds Natuurinclusieve Streekboerderijen investeert in bedrijven, die voedselproductie, natuurbeheer en landschapsontwikkeling willen combineren. Daarvoor heeft het fonds een businessmodel ontwikkeld. BoerInNatuur in Uden is de eerste streekboerderij die volgens dat model werkt.

Het fonds wil in de komende jaren nog minstens zes nieuwe bedrijven opzetten. Het kapitaal daarvoor komt hoofdzakelijk van beleggers.